

**ПУБЛІКАЦІЯ В ЗМІ ДАНИХ ПРО ПОРУШЕННЯ
ЯК СПОСІБ ЗАХИСТУ ПРАВ НА БАЗИ ДАНИХ****PUBLICATION OF DATA ABOUT VIOLATION
AS THE WAY OF DATABASE RIGHTS PROTECTION****Хавронюк О.О.,***аспірант кафедри цивільного права та процесу
Хмельницького університету управління та права*

У статті досліджено теоретичні та практичні аспекти застосування публікації в засобах масової інформації даних про порушення як цивільно-правового способу захисту виключних прав на бази даних. Автор визначає правову природу та особливості такого способу захисту з огляду на специфіку компіляцій даних як об'єкта прав інтелектуальної власності. Вивчено значення захисту прав на бази даних шляхом публікації в ЗМІ відомостей про порушення.

Ключові слова: база даних, спосіб захисту, публікація в засобах масової інформації, авторське право, компіляція, порушення виключних прав.

В статье исследованы теоретические и практические аспекты применения публикации в средствах массовой информации сведений о нарушении как гражданско-правовом способе защиты исключительных прав на базы данных. Автор определяет правовую природу и особенности такого способа защиты с учетом специфики компиляций данных как объекта прав интеллектуальной собственности. Изучено значение защиты прав на базы данных путем публикации в СМИ сведений о нарушениях.

Ключевые слова: база данных, способ защиты, публикация в средствах массовой информации, авторское право, компиляция, нарушение исключительных прав.

The article investigates the theoretical and practical aspects of the publication in the media information about violations as civil way of protection of the exclusive rights on database. The author defines the legal nature and characteristics of this method of protection given the specificity of compilations of data as an object of intellectual property. Studied the importance of protection of databases by publishing information in the media about violations.

Key words: database, way of protection, publication in the media, copyright, compilation, violation of exclusive rights.

Постановка проблеми. Невіддільним від забезпечення належного використання прав інтелектуальної власності є формування дієвої системи їх захисту, закріплення способів відновлення і гарантування порушених, невизнаних або оспорюваних прав та законних інтересів відповідних правоволодільців. У світлі цього безперечно постає необхідність загальнотеоретичного наукового обґрунтування ключових аспектів функціонування такої системи. Практичного значення така постановка питання набуває з огляду на проблеми правозастосування у сфері захисту виключних прав інтелектуальної власності, особливо по відношенню до найбільш новітніх за формою і способом доступу об'єктів цих прав, одним з яких виступає база (компіляція) даних. Інший аспект проблеми полягає у необхідності найбільш ефективної та повної гармонізації українського законодавства із кращими здобутками права Європейського Союзу (законодавство якого здійснює правову охорону баз даних Директивою № 96/6ЄС Європейського Парламенту та Ради від 11 березня 1996 року [1]). У контексті ж безпосереднього предмету нашого дослідження – проблем застосування такого цивільно-правового способу захисту, як опублікування відомостей про правопорушення у засобах масової інформації, є актуальним як з огляду на загальну поширеність такого способу захисту у судовій практиці, так і з точки зору його значення для захисту прав саме на компіляції даних, що проілюструємо далі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Науковому вивченню питань захисту прав та інтересів, пов'язаних із використанням баз даних присвячували свої роботи українські та зарубіжні вчені Г.О. Андрощук, В.С. Дроб'язко, Ю.М. Капіца, Д.В. Карпенко, Л.Т. Комзюк, М.А. Крумініш, С.Й. Литвин, І.М. Маліновська, В.Л. Остін, Дж.Х. Пайк, О.А. Підпригора, О.В. Фролова, Ю.С. Шемшученко та ін. Питання ж дослідження опублікування відомостей про порушення в ЗМІ як способу судового захисту були предметом наукових розвідок, зо-

крема, А. Штефан, О.О. Кузьминського, М.Н. Малєіної, Ю.Н. Андрєєва. Проте досі малодослідженими залишаються теоретичні та практичні аспекти, закономірності та особливості застосування способів захисту прав на бази даних – як з точки зору авторського права, так і на основі права *sui generis*. Виходячи з цього, сутність нашого дослідження спрямована на усунення вказаних прогалин, зокрема у сфері спеціальних способів захисту прав на бази даних, які закріплюються українським цивільним законодавством, крізь призму опублікування відомостей про правопорушення у засобах масової інформації як окремого способу захисту прав та інтересів у відносинах, об'єктом яких виступає база даних.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є здійснення системного наукового дослідження законодавчих, доктринальних та практичних аспектів застосування опублікування відомостей про порушення в ЗМІ як особливого цивільно-правового способу захисту прав на бази (компіляції) даних.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до ст. 432 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) [2] закріплюється перелік спеціальних (щодо прав інтелектуальної власності) способів цивільно-правового захисту (на противагу загальним способам, передбаченим ст. 16 ЦК України). Серед них п. 6 ч. 2 цієї статті передбачається такий спосіб захисту, як опублікування в засобах масової інформації відомостей про порушення права інтелектуальної власності та зміст судового рішення щодо такого порушення.

Подальшої деталізації норма, що стосується цього способу захисту, набуває уже Законом України «Про авторське право та суміжні права» (далі – Закон України № 3792-ХІІ) [3], у пп. є п. 2 ч. 1 ст. 52 якого серед інших правомочностей з приводу захисту порушених прав, якими наділена особа, що володіє авторськими та (або) суміжними права, зазначено, що вона має право вимагати, у тому числі у судовому порядку, публікації в засобах ма-

сової інформації даних про допущені порушення авторського права і (або) суміжних прав та судові рішення щодо цих порушень. Таким чином законодавець закріплює публікацію в ЗМІ відомостей про порушення авторських та суміжних прав і зміст відповідного судового рішення як окремий, спеціальний цивільно-правовий спосіб захисту, який може бути застосований, в тому числі, і по відношенню до захисту прав та законних інтересів у відносинах, об'єктом яких виступає база даних як об'єкт авторських прав (згідно з п. 4 ч. 1 ст. 8 Закону України № 3792-ХІІ).

У науковій літературі в аспекті захисту прав на комерційне та фірмове найменування під опублікуванням в засобах масової інформації відомостей про порушення права та зміст судового рішення про таке порушення розуміють міру захисту, спрямовану на відновлення ділової репутації володільця вказаних об'єктів права інтелектуальної власності. При цьому підкреслюється, що ефективність цього способу захисту знижується у зв'язку з відсутністю необхідної деталізації порядку її застосування, зокрема обсягу та змісту відомостей, що опубліковуються (пропонується публікація усіх відомостей не лише про порушення, але і про порушника); суб'єкта, який оплачує публікацію (мова має йти про порушника, порядку вибору джерела опублікування (чи це спеціалізовані видання, чи загальнодоступні) тощо [4, с. 301-302].

На нашу думку, в аспекті захисту прав на бази даних, обов'язковій публікації з метою досягнення мети захисту та попередження можливих правопорушень у майбутньому підлягають відомості про:

1) базу даних як таку із зазначенням її назви, змісту і тематичної спрямованості, способу її першого опублікування та наявності у відкритому доступі (включно із можливостями та обмеженнями щодо користування цією копією даних з боку широкого загалу громадськості);

2) автора цієї бази даних, числом творчої працею було здійснено відбір та (або) систематизацію (компонування) інформації в її межах, із вказівкою на ім'я (псевдонім у разі використання), а у випадку, якщо правоволодільцем є юридична особа або фізична особа – підприємець, – то і наведення необхідної для ідентифікації інформації щодо ведення ними підприємницької діяльності;

3) таку ж інформацію про порушника, включаючи його ім'я (найменування) та вид діяльності;

4) максимально конкретизовану, але стислу інформацію про зміст і спосіб вчиненого порушення прав на базу даних;

5) зміст судового рішення, включаючи на розсуд суду, мотивувальну (стисло) та (або) лише резолютивну (у повному обсязі, якщо це доречно, або лише у вигляді витримок) частини (описова викладається частково, обсягом даних, встановлених нами вище у п. 4). Такої ж позиції притримується А. Штефан, яка слушно зауважує, що буквально зі змісту цитованої нами вище норми пп. є п. 2 ч. 1 ст. 52 Закону України № 3792-ХІІ «розуміється повний текст судового рішення, хоча на практиці не виключені випадки, коли публікація повного тексту рішення у вказаному позивачем засобі масової інформації є утрудненою через великий обсяг тексту рішення або ж для захисту прав позивача достатньою є публікація резолютивної частини рішення». Далі автор, що підтримуємо, вказує на те, що виходячи з обставин справи, обсягу судового акту, вимог потерпілого, потреби охорони таємниці приватного життя та інших охоронюваних законом таємниць доцільно залишити вирішення питання про обсяг публікації судового рішення на розсуд суду [5, с. 107-108]. Таким чином, у судовому рішенні, відповідно, підлягає уточненню і питання обсягу судового рішення, що повинно бути опубліковано – як з приводу його складових частин (описової, мотивувальної і резолютивної), так і в межах кожної з них.

Частково ці питання також пропонується вирішити у новому (підготовленому 17 вересня 2015 року) проєкті

Державної служби інтелектуальної власності України «Приведення законодавства України у відповідність до права ЄС: посилення захисту прав інтелектуальної власності» шляхом доповнення Цивільного процесуального кодексу України та Господарського процесуального кодексу України, відповідно, статтями 2234 та 904 такого змісту:

«За заявою особи, права інтелектуальної власності якої порушено, суд, ухвалюючи рішення, може зобов'язати особу, яка порушила права інтелектуальної власності, за власний рахунок опублікувати в засобах масової інформації відомості про порушення права інтелектуальної власності та зміст судового рішення щодо такого порушення повністю або частково.

Суд може ухвалити рішення про розміщення інших оголошень, що відповідають конкретним обставинам справи про порушення прав інтелектуальної власності» [6].

Пропоновані доповнення дозволяють нам звернути увагу на такий аспект (та погодитися із пропонованим підходом до його вирішення) як джерело фінансування (плата за публікацію покладається на порушника авторських прав, у тому числі, об'єктом яких виступає база даних). Утім, щодо вибору конкретного друкованого (чи електронного) засобу масової інформації, в якому повинна бути здійснена публікація даних про порушення та змісту судового рішення, невизначеність у законодавстві залишається. Тому доречно звернутись до судової практики. Так, відповідно до п. 76 Постанови Пленуму Вищого Господарського Суду України від 17.10.2012 року № 12 «Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності» (далі – Постанова Пленуму ВГСУ № 12) [7] «у вирішенні відповідних спорів суди мають виходити з принципів розумності та достатності, зобов'язуючи відповідача опубліковувати судові рішення тільки в тому конкретному друкованому засобі масової інформації, в якому відповідачем в будь-якій формі розміщувалася реклама продукції з незаконним використанням знаку, а не у низці таких засобів».

Очевидно, мова йде про захист порушених прав на товари та послуги, але доцільно застосувати зазначене положення і з приводу прав на бази даних. З іншого боку, доцільно розширити перелік таких видань, передбачивши можливість суду зобов'язати порушника за власний рахунок опублікувати відповідні відомості і у спеціалізованих виданнях, що стосуються тематики спільної із тематикою бази даних (наприклад, у разі фінансових, шахових, літературознавчих баз даних тощо) за погодженням із редакцією таких видань. При цьому обов'язково публікація повинна здійснюватися і в офіційних бюлетенях Державної служби з інтелектуальної власності України, зокрема в офіційному бюлетені «Авторське право та суміжні права».

При цьому додатково до змісту повідомлення, яке повинен розмістити встановлений судом порушник прав на базу даних, важливо окреслити і вимоги до самого судового рішення, у якому повинне міститися таке зобов'язання. Так, зазначеною вище Постановою Пленуму ВГСУ № 12 передбачається, що у разі прийняття господарським судом рішення про опублікування в засобах масової інформації відомостей про порушення права інтелектуальної власності та змісту судового рішення щодо такого порушення в резолютивній частині рішення з урахуванням змісту задоволених позовних вимог необхідно зазначати:

1) конкретний спосіб повідомлення про встановлений факт порушення права інтелектуальної власності (шляхом опублікування в засобах масової інформації, повідомлення по телебаченню, радіо тощо);

2) зміст (у разі потреби – й обсяг) повідомлення (публікації);

3) строк (термін) здійснення такого повідомлення (публікації);

4) особу, на яку покладається обов'язок щодо передачі відповідних відомостей до засобів масової інформації та/або опублікування в останніх змісту судового рішення.

Погоджуючись із вищевикладеним, зазначимо, що дотримання цієї структури у судовому рішенні дасть змогу визначити усі пропонувані нами та іншими авторами вимоги до змісту публікації, усунувши можливу невизначеність і суперечності.

У рамках нашого дослідження варто згадати і позиції Н.С. Кузнецової та О.В. Кохановської, які вважають, що сам факт опублікування у ЗМІ відомостей про порушення права і зміст судового рішення не варто розглядати належним способом захисту, оскільки для цього мають публікуватися всі відомості і про порушника, а не лише про сам акт порушення [8, с. 25].

На нашу думку, шляхом публікації в засобах масової інформації даних про предмет та спосіб порушення, конкретного порушника та зміст рішення суду з цього приводу, захищаються такі особисті немайнові права автора бази даних, як честь, гідність та ділова репутація фізичної особи. Оскільки проголошується не лише наявність виключного права на базу даних як такого, але і встановлюється чіткий правовий зв'язок між цим правом і конкретною особою, усуваючи сумніви та попереджуючи можливі

порушення. На це вказується і у п. 76 Постанові Пленуму ВГСУ № 12, де передбачено, що задоволення вимоги про захист прав шляхом опублікування судового рішення в засобах масової інформації має на меті відновлення ділової репутації суб'єкта підприємницької діяльності, права якого порушено.

Висновки. зроблені в результаті дослідження, і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Виходячи з дослідженого вище, резюмуємо, що публікація в засобах масової інформації відомостей про порушення та змісту судового рішення у відповідній справі як цивільно-правовий спосіб захисту прав та законних інтересів у відносинах, об'єктом яких виступає база даних, спрямовується як на захист особистих немайнових прав автора (чесності, гідності, ділової репутації), так і на попередження можливих порушень цього ж права. Також таким чином відбувається визнання права судом за певною особою та підтвердження відповідності бази даних критеріям авторсько-правової охороноспроможності, а отже, здійснюється загалом її віднесення до об'єктів авторського права. У подальшому вбачаємо перспективним і потрібним здійснення подібного правового аналізу інших загальних та спеціальних засобів захисту прав на бази даних, а також вивчення механізмів охорони права *sui generis*.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Directive 96/9/EC of the European Parliament and of the Council of 11 March 1996 on the legal protection of databases [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31996L0009:EN:HTML>.
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV // Офіційний вісник України. – 2003. – № 11. – Ст. 461.
3. Про авторське право і суміжні права : Закон України ... від 23.12.1993 № 3792-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 13. – Ст. 64.
4. Кузьминський О.О. Спеціальні способи захисту права на комерційне (фірмове) найменування / О.О. Кузьминський // Форум права. – 2014. – № 1. – С. 299-303.
5. Штефан А. Публікація в засобах масової інформації даних про допущені порушення авторського права та судових рішень щодо цих порушень як спосіб захисту авторського права / А. Штефан // Часопис Академії адвокатури України. – 2014. – Том 7. – № 3(24). – С. 104-109.
6. Приведення законодавства України у відповідність до права ЄС: посилення захисту прав інтелектуальної власності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://sips.gov.ua/i_upload/file/171915_Zahyst.pdf.
7. Постанова Пленуму Вищого Господарського Суду України від 17.10.2012 року № 12 «Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v0012600-12>.
8. Кузнецова Н.С., Кохановська О.В. Проблеми захисту права інтелектуальної власності в Україні / Н.С. Кузнецова, О.В. Кохановська // П'ять цивілістичні читання, присвячені 85-річчю з Дня народження професора О. А. Підпригори, 3 березня 2011 року : зб. наук. доп. і ст. – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2012. – С. 24-26.